

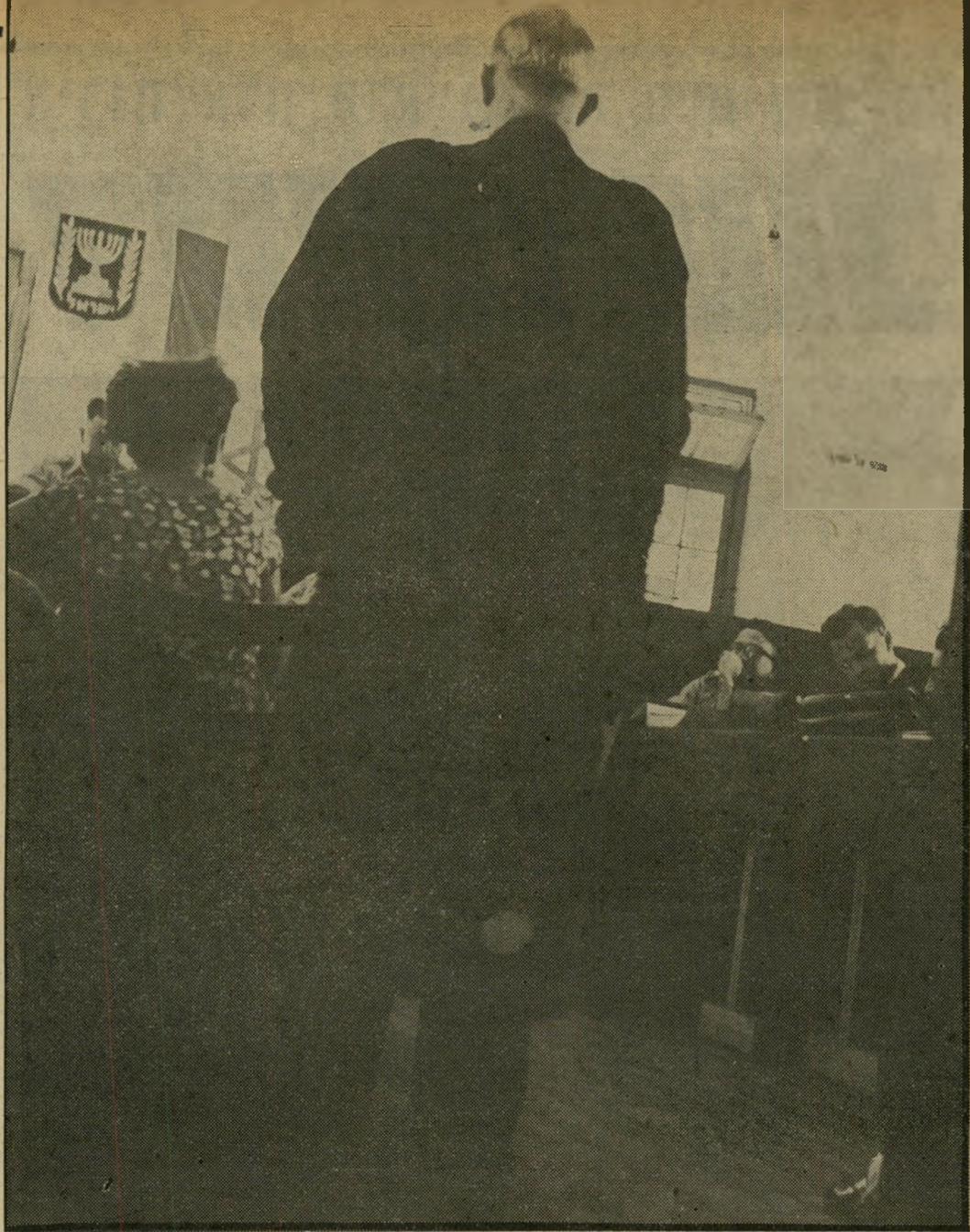
(המשך מעמוד 23)

כשופט, שאיפסם מישהו הרים את קולו. אף פעם לא חרגו ממחלוקת עניינית. הכל תוך אחוזה ורעות מופתיים. הידיד הכי קרוב אלי, השופט זוסמן המנוח, שחלקתי עליו בדברים רבים ועקרוניים, על דברים שירדו לשורשו של עניין — זה היה תמיד מתוך אהבה הדדית. תוך חיבוק ונישוק.

בבג"ץ שהגיש, "הרשימה הסוציאליסטית" של חברי האיגוד הערבי "אזאר", ביקשה לחייב את ועדת הבחירות לאפשר לה לרוץ לכנסת למרות דעותיה הקיצוניות. אתה היית בדעת מיעוט, והחלטת לאפשר לה לרוץ לכנסת. איזו היית יודע כי חוות-דעתך היא שתכריע, גם אז היית מחליט כך?

כלל לא ידעתי כי אני בדעת מיעוט. היה לנו זמן קצר מאוד להגיש את החלטתנו, זה היה בוער, וכל אחד הלך הביתה וכתב את החלטתו. אני תמיד עברתי מהר, ולכן הגשתי הראשון את פסק-הדין שלי ולא ידעתי כלל מה דעתם של האחרים. לעיתים מתייעצים השופטים אחד בשני לפני כתיבת פסק-הדין, אבל בדרך-כלל כל אחד כותב טיוטה לחוד, ולא מתאמים עמדות.

כאשר החלטת לשאת גרושה, בעורך שופט-עליון, היית מוכן להרחיק לכת ולהתפטר מכיתת-המישפט העליון כדי לעשות זאת? אני חושב שהיום מותר כבר לספר: כאשר החלטתי לעשות זאת, הלכתי לנשיא בית-המשפט העליון ולשר-

חיים כהן כתובע במישפט מחתרת צריפין (1954) * אדם לכל עת

חיים כהן על שער "העולם הזה" (812) * חוק ביחסון-המדינה גזר עונש-מוות

אני חבר בהנהלה של האגודה הבינלאומית למישפט פלילי, במכון הבינלאומי לזכויות-האדם, בוועדה הבינלאומית של המישפטנים ונשיא הארגון הבינלאומי של מישפטנים יהודים. בכל הוועדות האלה השתתפתי עוד כשהייתי שופט, אבל עכשיו יש לי יותר זמן להקדיש להן.

בזמן האחרון עזרת לאגודה להגנה על זכויות-האזרח בהגשת בג"ץ בעניין הדרוזים בגולן. אם יהיו עוד בג"צים מסוג זה, תשקול אפשרות להופיע בעצמך בכיתת-המישפט?

לא, אין לי מחשבה להופיע בבג"צים. איני עומד להתחרות בעורכי-דין. את הקאריירה הזו גמרתי מזמן. אבל אם יבואו וישאלו לדעתי, אחוזה דעתי על מה ואיך כדאי להגיש, בתוקף תפקידי כנשיא האגודה.

אתה מנהל עוד פעילות ציבורית?

אנשים רבים מטלפנים אלי ובאים כל יום בין 4 ל-7 לביתי כדי להתייעץ איתי. זה הרבה יותר חשוב בעיני מראיונות עם עיתונאים, שמבזבזים את זמני חינם. לאנשים יש דאגות, והם חושבים כי אני יכול לעזור להם בעצה ותושיה.

האנשים פונים אליך כאז שופט-עליון בדימוס?

לא, הם פונים אל חיים כהן. כשהייתי שופט-עליון לא יכולתי לעשות זאת, אבל עכשיו אני נדיב מאוד בזמני ולא מסרב לאנשים.

בזמן האחרון הופנתה כלפיך ביקורת ציבורית רבה, ואף היו איומים טלפוניים בגלל התכבאותך בעניין רמת-הגולן. זה הפתיע אותך?

לא, זה לא היה דבר חדש. איומים טלפוניים היו גם כאשר הייתי שופט-עליון. בעיקר באותו עניין של הבג"ץ של ואגנר — בעניין ההתבטאות על כלל תלמודי הדומה לעקרונות נאציים. היו איומים רבים.

מה דעתך על פתיחת פרשת רצה ארזרי זורוב מחדש?

עליתי ארצה ב-1930 והייתי בארץ בזמן המיקרה. כל מה שאני מוכן לומר הוא, כי אם היו פונים אלי ומבקשים שאשב בוועדת החקירה, הייתי מסרב.

מימין: אחד הסניגורים, שמואל תמיר. המחתרת נקראה כך מפני שהמישפט נערך במחנה צריפין.

המישפטנים. סיפרתי להם על החלטתי הצעתי להתפטר. נשיא בית-המשפט העליון כינס את כל השופטים והם החליטו לא לקבל את התפטרותי. גם שר-המישפטנים דאז, יעקב שימשון שפירא, דיבר על ליבי שלא אתפטר. כיוון שהיה לי הגיבוי של כל חברי, לא התפטרתי.

כיצד יכול שופט-עליון, המשוים את חוק המדינה, לעשות מעשה שהוא בניגוד לחוק?

מאז השואה איני מאמין באלוהים ואיני מקבל את החוק האלוהי כמחייב. כל דיני הנישואין והגירושין הדתיים חלים בישראל ולא מחוצה לה. לפי החוק שלנו, אפשר לעשות בחוץ-לארץ דברים שבישראל אינם נחשבים חוקיים.

כיצד ימדת להמשיך ולקפות על אור חיים חוק, שאתה עצמך אינך מאמין בו?

איני חייב להאמין בחוק. אני חייב לבצע חוק, גם אם אני חושב שהוא שטות או אפילו גורם עוול.

היו מקרים שבהם שופטים שינו את החוק כדי עליידי פירוש מרחיב מאזר. למשל, אתה עצמך, כאשר תירגמת מחדש את חוק העונשין, הכנסת לתוכו את העבירה של אינום האשה עליידי הבעל, עבירה שלא היתה קיימת בחוק המקורי. מותר לשופט לאנום את החוק?

מותר לשופט לפרש את החוק. זהו גם חובתו. עשיית צדק מצדיקה לפעמים אינום החוק. זה תלוי במידת האנוס — לפעמים זה הרע במיעוטו. אם אפשר עליידי אנוס קל להשיג צדק גדול — זה מותר.

על השופט לעשות תמיד צדק, או שמא יש מקרים שבהם הוא מחוייב עליידי החוק לגרום עוול?

הצדק הוא המצפון של המישפט. אם אני יכול לפרש חוק כך שלא יגרום עוול, אעשה זאת. אבל אם אי-אפשר, חובה עלי לכפותו כמות שהוא. כמובן שאנסה בכל כוחי לפרש אותו כך שלא יגרום עוול.

איך השפיעה עליך פרישתך מכיתת המישפט העליון?

הפסקת השיפוט היומי גורמת לי תענוג רב. איני קשור בשעות, ואני יכול לקבוע זמנים לעצמי. אני רואה בכך את סוף פרק השפיעה והתחלת פרק העבודה בחיי. יש לי תוכניות רבות לכתיבת ספרים, שנידחו עד כה.

באיזו ועדות אתה משתתף?

כהן כאיש-השנה של "העולם הזה" (888) * אצבע מועכת אזרח

ציור של דוש. ציור של שמואל ברק.